

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ ЯККАБОҒ ТУМАНИ ХУДУДИДА ТАРҚАЛГАН *FABACEAE* (LINDL., 1836) (*LEGUMINOSAE* JUSS.) ОИЛАСИ ТУРЛАРИ ТАҲЛИЛИ

Хикматова Навбахор Навруз қизи¹

Ёзиев Лутфулло Ҳабибуллаевич²

Хушматов Шунқор Садуллаевич³

¹Қарши шаҳридаги Турон университети (магистрант)

²Қарши шаҳридаги Турон университети ректори
(биология фанлари доктори, профессор)

³Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги
(биология фанлари доктори, проф. в.б.)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20812677>

Ҳозирда дунё миқёсида ўсимликлар био-экологик хусусиятларини ўрганиш асосида, қимматли хўжалик аҳамиятига эга турларни идентификациялаш, уларнинг табиий заҳираларини баҳолаш, қишлоқ хўжалиги, озиқ-овқат, фармацевтика ва бошқа соҳаларда фойдаланиш истиқболларини таҳлил қилиш долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Мазкур тадқиқотнинг **мақсади** – мавжуд адабиёт маълумотлари асосида Қашқадарё вилоятида тарқалган *Fabaceae* (Lindl., 1836) оиласи турларини идентификациялаш, Қашқадарё вилояти Яккабоғ туманида тарқалган турларини аниқлаш ва улардан халқ хўжалигида фойдаланиш истиқболларини таҳлил қилишдан ташкил топган.

Тадқиқот материаллари ва услублари. Тадқиқотларда Ўзбекистон Республикаси Қашқадарё вилояти Яккабоғ тумани худудида тарқалган *Fabaceae* (Lindl., 1836) оиласи турлари таҳлил қилинди. Тадқиқотларда ўсимлик турларини аниқлаш стандарт услуб ёрдамида амалга оширилди [Алексеев, 1934; Быстров ва Круберг, 1951; Абдуллаева ва бошқ., 1972; Соколов ва Филин, 1996; Карпухина ва Уланская, 2009; Глазунов ва бошқ., 2017; Eslami-Farouji and Malca-Garcia, 2025].

Тадқиқот худудида тарқалган *Fabaceae* (Lindl., 1836) (*Leguminosae* Juss.) оиласига мансуб турларни хўжалик аҳамиятига кўра гуруҳлашда доривор турларни аниқлаш Туляганова М., Юлдашев А.С. томонидан келтирилган (2011) қўлланма асосида амалга оширилди [Туляганова ва Юлдашев, 2011].

Тадқиқотларда олинган экспериментал натижаларни математик-статистик таҳлил қилиш “Microsoft Excel 2007” (Microsoft, АҚШ) махсус дастур пакетидида қайта ишланди [Лакин, 1990; Денисова ва бошқ., 2008].

Олинган натижалар ва уларнинг таҳлили. Тожибаев К.Ш. ва бошқ. томонидан (2019) Ўзбекистон Республикаси Қашқадарё вилояти ўсимликлар дунёси кадастри ишлаб чиқилган бўлиб, мазкур ҳудуд флораси **613 та** авлод ва **97 та** оилага мансуб турларни ўз ичига олиши қайд қилинган. Бунда, Қашқадарё вилоятида *Fabaceae* (Lindl., 1836) (*Leguminosae* Juss.) оиласининг **28 та** туркумига мансуб **228 та** ўсимлик турлари тарқалганлиги қайд қилинган (бу мазкур ҳудудда тарқалган жами ўсимликлар турларининг 11,8% қисмини ташкил этади) [Тожибоев ва бошқ., 2019; 256-б.].

Амалга оширилган тадқиқотлар натижасида Қашқадарё вилояти Яккабоғ тумани худудида *Fabaceae* (Lindl., 1836) (*Leguminosae* Juss.) оиласига мансуб **17 та туркумга кирувчи 18 та ўсимлик турлари аниқланди.** Бунда, Қашқадарё вилояти Яккабоғ

тумани ҳудудида тарқалган *Fabaceae* (Lindl., 1836) (*Leguminosae* Juss.) оиласига мансуб турларни хўжалик аҳамиятига кўра, қуйидаги 4 та асосий гуруҳларга ажратиш мумкин (жадвал).

Жадвал

Қашқадарё вилояти Яккабоғ туманида аниқланган *Fabaceae* (Lindl., 1836) (*Leguminosae* Juss.) оиласига мансуб турларининг хўжалик аҳамияти

Т/р	Хўжалик аҳамиятига кўра гуруҳлар	<i>Fabaceae</i> (Lindl., 1836) (<i>Leguminosae</i> Juss.) оиласи туркумлари
1.	Қишлоқ хўжалигида чорва ҳайвонлари учун ем-хашак сифатида фойдаланилувчи ўсимлик турлари	Янтоқ (<i>Alhagi</i> Hill)
		Қуёнсуяк (<i>Ammodendron</i> Fisch)
		Астрагал (<i>Astragalus</i> L.)
		Нўхат (<i>Cicer</i> L.)
		Оққурай (<i>Cullen</i> Medik)
		Ширинмия (<i>Glycyrrhiza</i> L.)
		Тангаўт (<i>Hedysarum</i> L.)
		Қуёнтирноқ (<i>Lagonichium</i> M.Bieb)
		Бурчоқ (<i>Lathyrus sativus</i> L.)
		Беда (<i>Medicago sativa</i> L.)
		Хмелсимон беда (<i>Medicago lupulina</i> L.)
		Себарга (<i>Trifolium</i> L.)
		Қашқарбеда/йўнғичқа (<i>Melilotus</i> Mill)
		Зиракўт (<i>Onobrychis</i> Hill)
2.	Озиқ-овқат мақсадларида фойдаланилувчи (асал берувчи) ўсимлик турлари	Янтоқ (<i>Alhagi</i> Hill)
		Астрагал (<i>Astragalus</i> L.)
		Нўхат (<i>Cicer</i> L.)
		Бурчоқ (<i>Lathyrus sativus</i> L.)
3.	Фармацевтик/фармакологик хомашё сифатида фойдаланилувчи ўсимлик турлари	Янтоқ (<i>Alhagi</i> Hill)
		Қуёнсуяк (<i>Ammodendron</i> Fisch)
		Астрагал (<i>Astragalus</i> L.)
		Оққурай (<i>Cullen</i> Medik)
		Ширинмия (<i>Glycyrrhiza</i> L.)
		Бурчоқ (<i>Lathyrus sativus</i> L.)
		Себарга (<i>Trifolium</i> L.)
		Қашқарбеда/йўнғичқа (<i>Melilotus</i> Mill)
4.	Манзарали/декоратив ўсимлик турлари	Оқ акация (<i>Acacia alba</i>)
		Альбиция ёки Ленкаран акацияси (<i>Albizia julibrissin</i>)
		Цезальпиния (<i>Caesalpinia gilliesii</i> Wall)

Хулоса. Қашқадарё вилояти, Яккабоғ тумани ҳудудида *Fabaceae* (Lindl., 1836) (*Leguminosae* Juss.) оиласига кирувчи 17 та туркум турлари (18 та) тарқалганлиги

аниқланган. Мазкур ўсимлик турлари хўжалик аҳамиятига кўра, 4 та гуруҳларга ажратилган: қишлоқ хўжалигида чорва ҳайвонлари учун ем-хашак сифатида фойдаланилувчи ўсимлик турлари (15 та), озиқ-овқат мақсадларида фойдаланилувчи (асал берувчи) ўсимлик турлари (4 та), фармацевтик/фармакологик хомашё сифатида фойдаланилувчи ўсимлик турлари (9 та), манзарали/декоратив ўсимлик турлари (3 та). Олинган натижалар Қашқадарё вилояти ўсимликлар дунёсини инвентаризациядан ўтказишда илмий асос сифатида фойдаланилиши мумкин.

